

Protokol nahrávky*

Pamětník: Luděk Eliáš

Datum a místo natáčení: 1. 9. a 2. 9. 2016, Ostrava–Klimkovice

Natočil a zpracoval: Vilém Faltýnek

* Protokol nepředkládá ověřená fakta. Reprodukují informace v té podobě, jak je uvádí narátor, a to včetně jeho hodnocení. Případné vnější faktické korekce nebo zpřesnění jsou odlišeny hranatými závorkami.

Luděk Eliáš – 1. část záznamu	
1. NAHRÁVKA	
0:00:00	Představení narátora. Narodil se 29. 7. 1923 ve Slaném, v rodině ředitele cihelny, matka mu vedla administrativu. Měl staršího bratra Zdeňka. Narodil se jako Luděk Eckstein, po válce si s bratrem změnili příjmení. Bratr po emigraci pracoval v Radiu Svobodná Evropa. L. E. studoval na slánském reálném gymnáziu až do zákazu v tercii. Rodiče byli židovského původu. Prarodiče nepoznal. Víra se nepracovala, od rodičů dostali možnost svobodné volby, život ho k žádné víře nedovedl. Po vyloučení se měl aspoň vyučit, učil se číšníkem, ale z několika restaurací ho vždy postupně vyhodili. Rodiče přišli o cihelnu. L. E. pracoval u zedníků, fáral na šachtě Mayrau, a to až do transportu do Terezína. Tam vykonával různé práce, pak se dostal na práci do kuchyně, takže netrpěl hladem. Strávil zde dva a čtvrt roku.
0:13:00	Život v Terezíně pro něj nebylo takové martyrium, jako pro většinu ostatních. Dvě šťastné události. Po příchodu v únoru 1942 se setkal s terezínskou kulturou. Gustav Schorsch a [Jiří] Süsslund zvaný Cajlajs. Také se zamiloval do budoucí manželky Evy Langerové. Byla zatčena s dvěma kamarádkami kvůli komunistické činnosti. Po válce se znovu setkali. V Terezíně také uzrálo rozhodnutí věnovat se divadlu profesně. Byl ubytovaný v Sudetských kasárnách, společné večery, kdy nesměli vycházet. Nedostatek podnětů, soukromí, možnosti vyjádřit své pocity – byly povoleny Přátelské večery (Kammeradschaftsabends). Zpívali si, předčítali z knih, recitovali z paměti. Často recitoval, přednes ho bavil od dětství. Nerudova Balada rajska, Šrámkův Raport. Seznámil se zde s B. Zelenkou, K. Ančerlem, G. Schorschem. Schorsch byl žákem režiséra Karla Dostala, v Terezíně předával řemeslné základy divadelního projevu v seminářích. L.E. dostal první roli v revui <i>At' žije život</i> levicového autora Karla Švenka. Ve Wolkerově <i>aktovce Hrob</i> hrál vojáka, v <i>Nemocnici</i> hrál pacienta. Čtvrtá role – v <i>Lásce hře osudné</i> – prolog a <i>Scaramouche</i> . Žil Terezín jinak, nemá objektivní pohled.
0:33:36	Rodiče a jejich původ. Otec Josef Eckstein, maminka Eliška (Elsa) rozená Kleinová. Oba židovského původu, ale rodina „ryze česká“, do synagogy se nechodilo, drželi křesťanské svátky. Otcova rodina měla řeznictví v Lochkově, mamčinina rodina měla pekařství v Praze. Otec byl ředitelem cihelny do majitelovy smrti a pak ji odkoupil. Strojní kruhová cihelna Josef Eckstein a spol. V období krize cihelna utlumila provoz, otec pracoval jinde. Bydleli v cihelně. Kde byla ve Slaném situovaná, dokud stála. Bratr Zdeněk. Na začátku války studoval v 1. ročníku filosofie na FF UK. Připravovala se rodina na hrozby budoucnosti? Neemigrovali, a pak bylo pozdě. Otec se zajímal o politiku, byl členem Strany práce, byl levicově zaměřený podnikatel.
0:45:41	Zájem o recitaci poezie. První veřejné vystoupení na konci obecné – s recitačním sborem z dívčí školy, kde potřebovali klukovský hlas. Balada o očích topičových. Rodiče taky zajímalo divadlo, seznámili se jako členové židovského ochotnického spolku před 1. světovou válkou ve hře <i>Modche</i> a <i>Rézi Vojtěcha Rakouse</i> . Sám už je na

	scéně nepamatuje, později zpívali ve spolku Dalibor. Otec ještě hrál ve hře neznámého titulu. Později hrál L.E. v televizní inscenaci Modche a Rézi v živém vysílání. Počátky televizní tvorby v ostravském studiu. Bratr Zdeněk taky hrál divadlo. S Pavlem (Paťou) Fischlem, bratrem Viktora Fischla. V Izraeli se jmenoval Pavel Gabriel. Bratr hrál v ženitbě „toho, co si ji nevezme“. Obsazení: František „Johny“ Miška, Cajlajs, Marie Schönová nebo Eva Korálková a Vlasta „Váva“ Schönová. Bratr Zdeněk a Pavel Fischl alternovali jednu z vedlejších rolí – Aňučkina. Před válkou byl bratr taky na poezii, ale byl cudný, nerad vystupoval na veřejnosti. Byl spíš intelektuálně orientovaný. L.E. sportoval, byl členem SK Slaný a ČOS, cvičil na sletu před „tatíčkem Masaryčkem“.
1:00:06	Období německého obsazení v březnu 1939. Na prostranství před cihelnou se usídlili němečtí vojáci. Následnou diskriminaci a označování hvězdou nesli rodiče zle, necítili se Židy. Okolí to rozdělilo na tři skupiny: někteří dávali ostentativně najevo sympatie. Další byli opatrní a vyhýbali se a největší skupina byla šedá masa, pro niž neexistovali. Strategie L.E. byla – moc to neřešit, aby ho to vnitřně nerozkolísalo. Ze školy musel odejít přibližně v roce 1940. Pak se pokoušel o vyučení a skončil na stavbě a u dlaždičů jako přidavač. Bratr taky dělal manuální práci, ale projevil se plicní onemocnění. Rodiče měli finanční rezervy. Jak se situace dotkla širší rodiny, rodiče měli podporu ze strany sourozenců.
1:12:07	Do dolu Mayrau u Kladna se dostal na pokyn slánské židovské obce. Nebránil se, práce mu nevadila. Byl na šachtě ten den, když byly vypáleny Lidice (tehdy už jako dělník z Terezína!). Ví o jiných dělnících z ghetta, kteří byli odveleni na práci přímo do Lidic. Do Terezína nastoupil v únoru 1942 v transportu z Kladna, i s rodiči. Bratr zůstal v nemocnici, přišel do Terezína o půl roku později – stále jako nemocný. Rodiče v Terezíně, později šli do Osvětimi, nebylo jim 60 let. Jedním z posledních transportů do Osvětimi šla i Eva Langerová, unikla zplynování, odeslali ji na východní frontu kopat zátarasu proti Rudé armádě. Později s několika kamarádkami utekla. Po návratu do Prahy v lednu 1945 se skrývala u přátel až do osvobození, naposledy u rodiny Heleny Zmatlíkové. Rodiče Ecksteinovi skončili v plynu jako jedny z posledních obětí plynových komor, pár dní později je Němci zavřeli.
1:24:23	Kulturní aktivity v Terezíně. O mnoha z nich nevěděl, ty, o kterých věděl, do těch se zapojil. Vlasta Schönová režírovala Wolkerův Hrob, nemocnici možná režírovala taky „Váva“ nebo brněnský režisér s pseudonymem (Heran, upřesní později). Ten režíroval Lásky hru osudnou. Texty vozili pozdější příchozí. Průšvih se zachycenými dopisy, které žádaly o texty. Trestalo se popravou. Z Terezína se dalo odejít. Ale co pak? Venku nemohli existovat, ohrožovali ostatní. Jakým způsobem se informovalo o představeních. Existence úřadu pro volnočasové aktivity v ghettu – Freizeitgestaltung. Pod židovskou radou, ten zařizoval organizaci i výrobu plakátů. Sledoval i tvorbu jiných skupin: Ženitbu, dvě nastudování Broučků, Brundibára, divadlo Němců a Rakušanů, duo rakouských komiků, opereta Ghettomädel manželů Hoferových.
1:37:17	Bratr Zdeněk se o divadlo taky zajímal, alternoval v Ženitbě, hrál u Švenka. Co se L.E. naučil na seminářích Gustava Schorsche, obdivoval ho. Loučili se, když L. E. odcházel do Osvětimi.
1:42:24	<i>(cigaretová přestávka u otevřeného okna)</i> Vzpomínka na „Johnyho“ Mišku, naposledy se setkali asi na přelomu 40. a 50. let. Jak narátorovi Karel Dittler nabídl angažmá v Ostravě. Setkání s Natašou Gollovou v Budějovicích, výborná kolegyně, jako zkušená herečka hodně pomáhala mladým. U ředitele Karla Konstantina poprvé režíroval, pohádku, zjistil, že to není jeho parketa. „Dobrých režisérů je třeba si vážit.“
1:50:24	Ženitba v Terezíně. Režisér Heran. Jak se mohlo stát, že jsou scénáře terezínských her

	<p>psané na stroji? Úřad pořizoval strojopisné verze, rozmnoženiny. Bratrova hra Dým domova, vznikla v Terezíně, ale nehrála se tam. Jak se podařilo uchovat text hry – díky bratrově snoubence Věře Kaudersové, která Terezín přežila. František Miška, jak se seznámili. Kdo byl Karel Švenk. Setkání s ním mělo vliv na další život. Stal se členem ilegální KSČ v Terezíně. Konspirativní organizace po trojicích. Vysoko ve vedení byl Alois Saida [Sajda?]. Do prvního konfliktu s touto společností se L.E. poprvé dostal v době procesů. Komunistický antisemitismus ho varoval. Skončilo to vyloučením po roce 1968, když veřejně odmítl vstup vojsk a podílel se na protiokupačním vysílání ostravské ČST. Do té doby byl členem strany. Aktivita ilegální KSČ v Terezíně: psali přehledy. Do politiky se dostal díky své snoubence, která byla „komsomolka“.</p>
2:06:22	<p>Jaký byl Švenk jako divadelník? Všeuměl. Jeho hra <i>At' žije život</i> byla velmi protiburžoazní. jaké bylo terezínské publikum. Dostat se do divadla nebylo vůbec snadné, sálky byly malé. Díky tomu, že patřil do divadelních kruhů, to měl snadnější. Hra <i>Loutky</i>, kterou režíroval Schorsch. Píseň ze Šnekovy revue se stala hymnou (<i>zpěv</i>). - Jak se vařila nechutná terezínská strava.</p>
2:17:52	<p>Odjezd transportem do Terezína. Ošklivý zážitek, dva mrtví, jedna žena se zbláznila. Přeplněný vagón, stres, nejistota, trapný nedostatek intimity. Proběhlo to v červenci (<i>později upřesní</i>). Rodiče jeli o 4 měsíce později, když už v tam nebyl. Vzpomínka na příjezd do Osvětimi–Březinky. Drželi se s bratrem spolu, strčili je do baráku č. 9. Mezi „pruhovanými“ zahlédl známého, ten mu vysvětlil, kde jsou. Apely. Za drátem oddíl pro ženy, styděly se za holé hlavy. Druhý den tetované číslo, s bratrem mají čísla za sebou. Přidělení na práci s kamenem, dláždění, ale vykonával i jiné práce. Upřesnění: přijel do Osvětimi na jaře.</p>
2:33:57	<p>Po třech měsících selekce na práci, vlakem přesun, vezli si jenom lžíci. Co vezl z Terezína do Březinky, skoro všechno mu vzali, pár věcí uchránil. Knihy ani scénáře nevezl. V ten moment přestávalo být i divadlo důležité. Vzpomínka na Františka Goldscheidera, který v neděli odpoledne, kdy mohli odpočívat, začal recitací nebo písni připomínat terezínskou minulost. Vězni ho vyhodili, chtěli odpočívat. S fyzickým vysílením vězně opouštěla i sexuální potřeba.</p>
2:39:46	<p>Schwarzheide. Po dvoudenní jízdě v zamčeném vagónu, malý lág pro 1000 vězňů. Jaké panovaly podmínky, novinka: měli stoly. Pocit hladu trval. Jídlo o stupeň lepší. Odklízeli trosky, největší pracovní vysílení, které mnoho lidí nepřežilo. Bratr se dostal na „marodku“. Zde od července 1944 do poloviny dubna 1945. Pochod smrti. Dostali pytlík brambor a šli. Pili z louží, pomáhali slabším, pokud to šlo. Skupina se zmenšovala. Ocitli se na českých hranicích, asi za deset dní došli do Varnsdorfu. Tady dostali první teplé jídlo, polévku. Bratr zůstal na marodce, odvezly je nákladňáky o den dřív. Je vezly vagóny na uhlí dál – dva dny, deštivé počasí. Skončili v Litoměřicích, bez dozoru. Vydali se do Terezína. Auto Červeného kříže je zaevidovalo, dostali v ghettu první pomoc, jídlo, ošetření. V Praze vypuklo povstání, první květnový týden.</p>
2:57:57	<p>Příběh Evy Langerové. S několika dívkami utekla z nacistického pochodu do Prahy. Věděla o jeho příbuzných v Praze a po osvobození je navštívila. Nevěděli o něm, ale nechala u nich svou adresu. L.E. se o měsíc později vrátil, setkali se. Nic neměl, vážil 48 kilo, neuměl nic... nechal se odvést na vojnu. Narukoval ke spojařům do Kutné Hory, pak vyhověli jeho žádosti a převedeli ho k Armádnímu uměleckému souboru. Hrál divadlo. O studiu v té chvíli neuvažoval. Propuštěn byl v létě 1947, o pár dní později se 30. 6. 1947 oženil s Evou Langerovou.</p>
3:07:00	KONEC

Luděk Eliáš – 2. část záznamu

2. NAHRÁVKA

0:00:00	Nad knihou Divadelní texty z terezínského ghetta 1941-1945. Osoba Norberta Frýda, Karel Reiner. Terezínská „hymna“. Švenkovu hru Poslední cyklista už nezaregistroval, byl v té době pryč. Byli mezi terezínskými divadelníky i starší generace? Byly mezi německými divadelníky. Češi, s nimiž se u divadla stýkal, byli mezi 20 a 25 lety. Jiří Heran se jmenoval Strass [1912-1944?, www.holocaust.cz]. Bylo pár lidí, kteří byli starší, ale tvořili menšinu. Duch divadelních aktivit směřoval do budoucnosti.
0:17:50	Cajlajs - Süsland, přirozený talent, komik od pánaboha, plnější postava. Setkali se v Jak žije život, viděl ho v Ženitbě. Setkávání mimo divadelní práci – organizace „volného“ času v Terezíně. Měli svoje zaměstnání, zabralo často 10 nebo 12 hodin. V Terezíně nebyl čas se nudit. Srovnání s Březinkou – tam se naopak člověk snažil na sebe neupozorňovat. Význam terezínského setkání s divadlem pro další život.
0:26:19	Armádní umělecký soubor během vojny. Vliv zkušených kolegů, možnost teoretického vzdělávání – dostal se ke skriptům z AMU nebo konzervatoře. Kasárna v Karlíně u viaduktu, sídlil tu mj. i AUS. Tvořily ho dvě skupiny jednoho souboru, střídavě objížděly republiku. Vojenská příprava šla stranou. Dramaturgie divadla. Ženské role hrály hostující herečky, Milada Davidová a Andula Kadeřábková. AUS měl velký pěvecký sbor a estrádní skupinu. Práce v AUSu ho bavila, přibližoval se mu vytoužený svět divadla. - Budoucí žena studovala medicínu, ale kvůli těhotenství nedokončila studia. Oba byli bez rodiny, toužili žít jako rodina, vzali se. Divadlo a rodina – dvě věci, po kterých tehdy toužil.
0:41:52	Možnost vystěhovat se do Izraele po válce – nabídka nebyla zajímavá, necítil se Židem, ani pokud jde o víru. Městský úřad ve Slaném měl zájem na výrobě cihel, proto L.E. po návratu z vojny v létě 1947 uvedl cihelnu znovu do provozu. V únoru 1948 se mu narodil syn Martin. Skupina přátel včetně lidí z Terezína založila v Písku divadlo. Opustil cihelnu a vydali se s rodinou do Písku. Úřad nepochopil, že divadlo potřebuje dotace, po roce divadlo z finančních důvodů zaniklo. L.E. dostal nabídku od ředitele divadla v Českých Budějovicích Karla Konstantina. Stěhovali se v sezóně 1948/49. – Právní náležitosti dědictví cihelny. Bratr překládal pro agenturu United Press, její pražskou pobočku. Proto se cihlám věnoval Luděk.
0:56:09	Poválečné setkání s bratrem. L.E. nevěřil, že bratr má šanci přežít. Hledal informace v repatričních střediscích, zjistil, že Zdenka převezli do Sachsenhausenu. Pomáhal držet noční službu v repatričním středisku u Lékařského domu v Praze. Jednou v srpnu si všiml zubožené postavy s číslem na ruce. Podle čísla rozeznal, že to musí být bratr. Měsíce bojoval o život, ale uzdravil se. V UP byl zaměstnán do února 1948. Nebyl komunist, ani levičák. Rozhodl se emigrovat. V Německu se uchytil u tamní UP. Žena ho později následovala. Asi po roce odešel do USA. Setkali se až po mnoha letech ve Švýcarsku, kam jel L.E. na zimní olympijské hry [1976?]. Jak udržovali kontakt. Bratr se oženil s dívkou z Terezína, která utekla do Německa za ním.
1:14:58	Divadelní soubor v Písku – Městské [oblastní] divadlo Písek. Z terezínských Marie Schönová, Dita Pečanová (původně Petschauová)... Malý soubor. Vzpomínání na písecké role (<i>s textem z dokumentace Divadelního ústavu, plete se s budějovickou érou</i>). Návaznost na divadelní činnost v Terezíně – neuvědomuje si. Bylo jich v souboru menšina. Snad ve skladbě repertoáru, snažili se, aby divadlo mělo vztah k době. Režíroval vedoucí souboru [?] Kilián [Kylián?] a [Zdeněk?] Kutil. V druhé polovině roku 1949 nastoupil v Českých Budějovicích, zůstal sedm let. Důvod přechodu do Ostravy: v Budějovicích se vyměnil ředitel, nový, Kulhánek mu nepadl

	do oka. Seznámil se s ředitelem Divadla Petra Bezruče, který hledal herecký typ „naturbursch, krevnatý mladík“.
1:30:43	Podmínky v Českých Budějovicích. Herecky, divadelně tu dozrál. Zjistil, že má organizační talent. V českokrumlovském zámeckém parku navrhl pořádat divadelní představení u letohrádku Bellárie. Ještě před vybudováním točny podle návrhu lotyšského scénografa Joana Brehmse! Narátor akci organizačně zajistil v rámci festivalu Českokrumlovské léto, první polovina 50. let. Názor na tehdejší současnou dramaturgii, rozpolcen mezi komunistické přesvědčení o výchovné funkci umění a uměleckou touhou po kvalitní tvorbě.
1:44:23	Ostrava – příchod v roce 1956. „Hnusné město“, ulice plné popílku, jako rodiče dvou dětí uvažovali o tom, že zase odejdou. Žena studovala, žili z jedné gáže. Dostal ale nabídku z rozhlasu, později i z televize a to zlepšilo příjmovou situaci rodiny natolik, že zůstali. Atmosféra souboru Divadla Petra Bezruče byla vlídná. – Divadlo tehdy hrálo večerní představení jen zřídka. Větší podíl večerních představení až po příchodu absolventů DAMU kolem osobnosti Jana Kačera. Změna repertoáru: nejen pro dospělé, ale i jiná zahraniční dramaturgie. od té doby dvojí dramaturgie – pro děti a pro mládež. Velký zlom, kritika kolegů ze Státního divadla. Pro Ostravu velké obohacení. Bylo to rozhodnutí ředitele K. Dittlera. Bylo to i pro stávající soubor obohacení, zhoustlo publikum, rostla prestiž divadla, hereckých úkolů...
1:56:01	<i>(Procházení tabulky inscenací z ročenky Divadla Petra Bezruče 1945–1970.)</i> Inscenace Vlk, koza a kůzlátka – jeho premiéra u DPB. Historika s rolí Vlka, to byl největší herecký úspěch v kariéře. Jak se soubor vyrovnával s tím, že hraje „jenom“ pro děti. Změna repertoáru přivedla i do divadla kritiky. Hrál v Těžké Barboře. Jako jediný v souboru ji viděl na scéně Osvobozeného divadla, hrál jednoho klauna. Zážitky divadla z doby, kdy se učil číšníkem. Momenty improvizace při forbinách. Srovnání s komikou Vlasty Buriana. Nejbližší mu byl možná E. F. Burian, do Děčka chodil nejvíc. V Barboře hrál Werichovu roli, partnerem byl Milda Sova [na fotografiemi jako partnera identifikoval Antonína Tázlara]. Možnost improvizace byla omezená. Osobní setkání s Janem Werichem – odmítl nabídku účinkování v DPB.
2:15:43	<i>(Dál nad seznamem inscenací z ročenky Divadla Petra Bezruče 1945–1970.)</i> Inscenace Sedlák svým pánem. První spolupráce s Janem Kačerem – Tvrdohlavá žena, dcera dostala dětskou roli a později vystudovala herectví. Prošla různými oblastními divadly, nakonec se usadila v Hradci Králové. Režiséra Kačera si vážil, ozřejmil mu hloubku funkce režiséra. Hrál charakterní role. S Kačerem nešlo o přátelský vztah, ale korektní respekt. Jako ředitel nemohl zrušit distanc.
2:26:51	Do funkce ředitele nastoupil v druhé polovině sezóny 1961/62. Náročnost ředitelské práce – soubor fungoval, vztahy byly dobré. Největší potíže – rozpor mezi představou umělců a okresních a krajských partajních výborů KSČ. Dvakrát předvolán k tajemníkovi D. Kolderovi. Jednou kvůli kabaretu R. Volfa (s názvem Štafle nebo Čert na štaflích), který byl politicky odvázný. Hostování v Praze, doneslo se to až k prezidentu A. Novotnému. Ředitel musel nést zodpovědnost. Druhé předvolání si přesně nepamatuje. Tento rozpor mu neseseděl, za čtyři roky dal výpověď, ale musel ještě zůstat, dokud si nevychová nástupce. Domluvil se se Sašou Lichým. V roce 1966 ho nahradil.
3. NAHRÁVKA	
2:40:54	<i>(videozáznam)</i> Kulturní aktivity v Terezíně. Zapojil se přednesem Balady rajske od Nerudy. Byli mezi nimi profesionálové, kteří mohli dělat i skutečné divadlo. Prázdné večery se změnilly v zážitky, které přetrvaly tři čtvrtě století. Setkání s Karlem Švenkem, viděl jeho estrádní pořad, líbilo se mu to a „vetřel se“. V revui Ať žije život

	hrál epizodní roli novomanžela. Švenk byl velmi talentovaný, levicově orientovaný člověk. Člen Klubu zapadlých talentů. Zkušenost z Terezína změnila jeho život, pochopil, jaký význam pro člověka může mít umění, není to jen zábava, ale mění pohled na svět. (<i>konec videozáznamu</i>)
2:55:53	Příchod do Ostravy, pocítil sociální rozdíl? V jižních Čechách poklid, v Ostravě chaos, ve všem. Objevily se nové tvůrčí možnosti jako rozhlas a televize. Televizní inscenace se vysílaly živě. Překvapovaly ho neznámé věci: „nalíčení“ muži (špatně umytí horníci), ostravská mluva... Publikum nebylo méně vnímavé, nebyl zásadní rozdíl. – Režisér Evžen Němec, přišel se skupinou z DAMU. Možná méně talentovaný, ale poctivý v přístupu k textům, důkladně se připravoval. Rozdíl mezi předváděním postavy a předváděním sebe. Němec pracoval bez efektů, bez křiku. Když část pražské skupiny odešla zpátky do Prahy, Němec byl v angažmá jinde. Jak jako ředitel řešil velký úbytek herců. „Bezručáci“ měli už tehdy dobrou pověst, nebyl problém soubor rychle doplnit. Nově přišel Jeroným Horák z Opavy. Brát zase ročník absolventů neplánoval. Hledal výrazné, zralé osobnosti, jako např. Jana Filipa z Karlových Varů (?).
3:15:10	Jak se skupina absolventů v ostravském divadle adaptovala. Ačkoli se s místními neznali, měli odlišnou životní zkušenost, ke střetům nedocházelo. Přicházeli s pochopitelnou uměleckou ambicí, dramaturg Hedbávný měl i takové návrhy titulů, které by se nepodařilo prosadit. V tom, co nemohlo divadlo přijmout, museli se přizpůsobit divadlu. Po odchodu bylo divadlo jiné. DPB nebylo divadlo hereckých hvězd.
3:25:43	Události roku 1968, obrodný proces a okupace. Byl zaměstnán v ČsT (1966–1970) jako vedoucí redakce zábavného vysílání, vystupoval před kamerou a psal. V noci z 20. na 21. 8. dostal telefonickou informaci o situaci, brzy ráno byla porada u televizního ředitele Dittlera. Vyslání redaktorů do ulic. Před ředitelstvím televize se usídlily dva obrněné transportéry. Zaměnili vizitky a směrovky v budově, zůstal tam jen ředitel. L.E. odjel po 9. hodině na vysílač v Hošťálkovicích, kde byla provizorní hlasatelna. Improvizovaně mluvil k divákům. Teprve během dne začal dostávat věcné informace. Večer pouštěli Vávrovu Husitskou trilogii. V dalších dnech získávali prohlášení k okupaci, jinak vysílali zprávy. Nedaleko vysílače byla sovětská jednotka, věděli o nich. Třetí den připravenou ústupovou cestou včas odešel. Obsazením vysílače na několik dnů skončilo vysílání. Pokračovali z restaurace U Havránků, kde měla televize studio a skladiště kamer.
3:49:39	Obnovení pravidelného vysílání. Při prověrkách byl označen za nepřítele socialismu a vydán tiskem. Změny v programu po okupaci. Před Vánoci 1968 dostal zákaz vystupovat před kamerou, ale dál pracoval. Po prověrkách v roce 1969 odešel, aby nedostal výpověď. Ředitel DPB Lichý opatrně projednal situaci s krajským tajemníkem KSČ a potichu ho přijal zpátky do souboru, možná na začátku roku 1970. Postoj manželky: už dávno nebyla nadšenou komunistkou. Jako krajská porodní asistentka přišla v roce 1969 o místo, z KSČ ji vyškrtli. Po okupaci ho kontaktoval bratr Zdeněk, možnost emigrace ale kvůli dětem nepřipadala v úvahu – dcera měla nastoupit na herectví, syn byl na vojně.
4:01:22	Období 70. a 80. let. Obživa rodiny byla zajištěna, oba i s manželkou měli práci. Jeho vyloučení ze strany poznamenalo další kariéru syna. ten se po vojně vyučil číšníkem a kuchařem, zabydlel se v oboru, dnes vlastní síť barů a heren. - V divadle hrál nevelké role, v roce 1981 odešel do předčasného důchodu a přestal v divadle hrát. Je evidován jako účinkující ve Státním divadle Ostrava – to je způsobeno snahou sloučit obě divadla. Na jevišti Státního nikdy nestál. - Soupisy režii 1956-1970: Pohádky. Pavlíček: Slavík; Katajev: Na obzoru plachta bílá; Šatrov: Čisté ruce. Jména režisérů

	hostujících v divadle: Jaroš, Zbavitel, Tlalka, Kyzlink, Vymětal, Čech a Pošíval – nově angažování po odchodu Kačera, Hertlová, Svoboda, Horanský...
4:16:37	KONEC